

Eđri, S. (2022). Ali Behcet Dede: Cana řıfa kahvesi ve gönüllere deva manzumesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakóltesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(42), 17-43.

DOI: 10.21550/sosbilder.1000215
Araştırma Makalesi / Research Article

ALİ BEHCET DEDE: CANA şİFA KAHVESİ VE GÖNÜLLERE DEVA MANZUMESİ

Sadettin EĐRİ*

Gönderim Tarihi / Sending Date: 24 Eylül / September 2021

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 28 Ekim / October 2021

ÖZET

Türk edebiyat tarihinde pek çok şair ve müellif geride bıraktığı eserleriyle anılır. Kimi zaman şair ve mutasavvıflar arasında latif nükteler ortaya çıkar. Sohbet esnasında bir şairin sözü veya hareketi neticesinde mecliste bulunan bir şair o durumu mısralarıyla ebedileştirir. Nitekim ünlü mutasavvıf ve şair Ali Behcet Dede'nin böylesi bir ortamda elleriyle kahve yapıp, ikram etmesi sebebiyle bu hâlden etkilenen Hüseyin Vassâf ve Rızâ Bey, muhabbet ve saygı duydukları Ali Behcet'e birer mısra söylerler. Şiirde onun kahvesinin canlara şıfa, şiiirlerinin de gönüllere deva olduğunu ifade ederler. Bunun üzerine beş farklı tarikattan manevi eğitim alan Ali Behcet Efendi, bu mısralara irticâlen kendi beyitlerini ekler. Birçok esere sahip olan Ali Behcet Efendi'nin şiiirleri dağınık hâldedir. Bu çalışmada şairin -bir divan oluşturacak hacimde ve özelliikte olmayan- şiiirleri ve bu latif olay ele alınıp, bir araya getirilmiş ve incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ali Behcet, kahve, Hüseyin Vassâf, Mehmed şemseddin, latife*

Ali Behcet Dede: Healing Coffee for The Soul and A Cure for The Hearts

ABSTRACT

In the history of Turkish literature, many poets and authors are remembered for the works they left behind. Sometimes, pleasant wit appears between poets and mystics. As a result of a poet's word or action during the conversation, a poet who is in the assembly eternalizes that situation with his verses. As a matter of fact, Huseyin Vassaf

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakóltesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bursa / TÜRKİYE, sadettin@uludag.edu.tr

and Rıza Bey, who were affected by the famous sufi and poet Ali Behcet Dede's making and serving coffee in such an environment, sing a verse each to Ali Behcet, whom they love and respect. In poetry, they express that his coffee is healing for souls and his poems are a cure for hearts. Thereupon, Ali Behcet Efendi, who received spiritual training from five different sects, adds his own couplets to these verses. The poems of Ali Behcet Efendi, who has many works, are scattered. In this study, the poet's poems that are not in the volume and feature to form a divan and this beautiful event are discussed, brought together and examined.

Key words: *Ali Behcet, coffee, Huseyin Vassaf, Mehmed Semseddin, joke*

Giriş

Türk edebiyatında şairlerin eserleri dışında yaşantıları esnasında aralarında hoş latifeler, nükteler ve müşâarelerle dolu hatıralar ve tebessüm ettirecek edebî hâller de meydana gelirdi. Bir sohbet esnasında veya bir şiir vesilesiyle edebiyat tarihinde iz bırakabilecek muhabbetler ile konuyla bağlantılı manzumeler ortaya çıkardı. Okuyucuyu veya dinleyicileri tebessüm ettiren latif ve nükteli söyleyişler, tasavvuf kültürünün ilginç sayfaları olarak günümüze kadar gelmiştir. İnsan ruhunun en önemli özelliklerinden hatta ihtiyaçlarından biri de; gülmek, şakalaşmaktır. Günlük hayatta yaşanan olayların, hiç olmazsa, tebessümle karşılanması, adeta, hayatın bir gereği olarak düşünülebilir. Bu gereklilik, aslında, hayata bakış açısının bir tezahürüdür. Bu tezahürün diğer cephesinde ise üzüntü, sabır, tevekkül gibi başka unsurlar da vardır. İşte bunların tamamı, insanın hayat felsefesini ortaya koyar. Olayları tebessüm ile karşılayabilmenin yolu, mizahtan geçer. Mizah, bir mizaç işidir, aynı zamanda insandan zekâ da ister. Mizah kavramının yanı sıra bu gün “şaka, eğlence, latife, nükte, fıkra” kavramlarının da dilimizde kullanıldığını görüyoruz. “Alay etme, dalga geçme, istihza ve hicvin” yanı sıra Fransızcadan alınan *espri de* günlük dilde bu anlamda kullanılan kelimeler arasına girmiştir. Eski edebiyat da denilen klasik edebiyatta bu anlama gelen Klasik Türk Edebiyatında söz konusu mizahi anlatılar için “hezl, mutâyeye,

mülâtafe, ta’riz, nekre” gibi kelimelerin kullanıldığı bilinmektedir (Solmaz, 2011: 17-18).

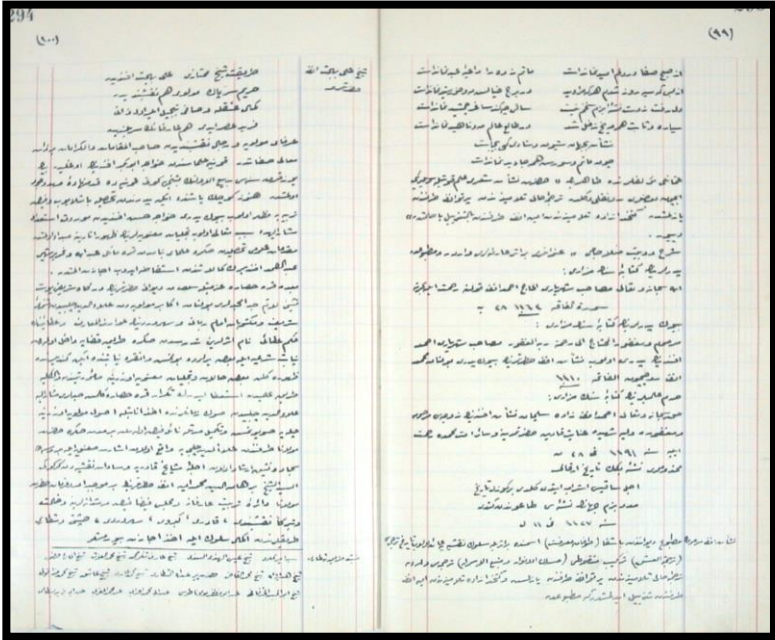
Gelişen bir olay neticesinde olayın kahramanları ve sohbetle dâhil olan kişilerin yüzünde hoş bir tebessüm bırakan latife, nükte, gülmeceler özellikle edebiyat tarihimizin ele alınması gereken sayfalarıdır. Bu konuları ele alan müstakil eserlerin yanı sıra divanlardaki farklı biçim ve içerikte yazılmış latife ya da hezl şiirlerinin de bu türün özelliklerinin daha iyi belirlenebilmesi için incelemeye değer olduklarını söyleyebiliriz (Batislam, 2013: 238). Bir güldürü ve yerme şairinin küçük bir kıt’ası, yoğunlaştırılmış özlü anlamı, sert ve keskin deyişle, sayfaların anlatamayacağı oranda etki yapar (Levend, 1971: 37).

Ali Behcet Efendi’nin bir sohbet esnasında dostlarına kahve yapıp ikram etmesi sırasında söylenen “Behcet Dede’nin kahvesi bin câna bedeldir” mısraı, dikkatimizi çekince, şahsiyetini ve dağınık hâldeki şiirlerini incelemeye karar verdik. Bu mısra, bazı kaynaklarda Hüseyin Vassâf’a atfen “Behcet Dede’nin kahvesi pek tatlı imiş” şeklinde geçmektedir. Hayatı ve hoş kişiliği yanında nükteli şiirleri ile de kendinden bahsettiren Ali Behcet Efendi’nin dağınık vaziyette şiirleri mevcuttur. Pek çok ünlü mutasavvıf ve şairle dostluk kuran Behcet Efendi; âlim, mutasavvıf ve şair kimliğiyle kültür tarihimizde yerini almıştır. İstanbul Üniversitesi Marmara İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi no. 250’de bulunan ve Hafız Ali Üsküdarlı tarafından vakfedilen yazma bir risalede Ali Behcet Efendi’nin 12 şiiri bulunmaktadır. Ayrıca Nûreddîn Cerrâhî Âsitânesi son postnişini Fahreddîn Efendi’nin kişisel evrakı arasında bulunan Hazret-i Pîr Muhammed Nûreddîn Cerrâhî hakkında yazılmış olan bir şiiri incelenmiştir. Ali Behcet Efendi’nin kendi el yazısıyla 3 adet mektubu vardır.

Mehmed Çelebi Dergâhı postnişini Mehmed Alâaddîn Çelebi'den tasavvufa ait eserleri okumuştur.

Ali Behcet Efendi'nin kişiliği ve hayatı hakkında en ayrıntılı bilgiyi Hüseyin Vassâf *Sefîne-i Evliyâ* adlı eserinde vermiştir (Hüseyin Vassâf, 2000: 208). Ali Behcet Efendi önce kadılık göreviyle farklı şehirlerde görev yapmış, daha sonra Ankara niyabetinde iken kendisinde zuhur eden manevi bir hâl üzerine memuriyetten ayrılıp tekrar Afyon'daki Alâaddîn Çelebi'ye intisap etmiştir. "Çile"sini tamamlayıp, sikke giyen Ali Behcet Efendi; Bursa'da Abdulkâdir Geylânî soyundan olan Kerküklü Seyyid Burhâneddîn Mehmed Emin Efendi'ye (1719?-1813?) intisap ederek Nakşibendiyye, Kâdiriyye, Kübreviyye, Sühreverdiyye, Çeştiyye ve Şüttâriyye icazetleri almıştır. Şeyh Mehmed Emin Efendi, sağlığında herhangi bir eser yazmamıştır ancak yetiştirmiş olduğu talebe ve müridleri, eserleriyle ve görüşleriyle bir döneme damga vurmuşlardır. Şeyhin, müridlerinden tespit edilenlerin biri de Selimiye Tekkesi Şeyhi Ali Behcet Efendi'dir (öl. 1238/1822) (Öcalan, 2018: 219).

Ali Behcet Efendi, Bursa'da sürgün hayatı yaşayan ve daha sonra affedilen Sadrazam Burdurlu Derviş Mehmed Paşa'nın tavsiyesiyle II. Mahmud tarafından İstanbul'a davet edildi ve III. Selim'in yaptırdığı Üsküdar'daki Selimiye Nakşibendi Dergâhı şeyhliğine tayin olundu (1816). Tasavvuf tarihinde birbirine zıt temayüllere sahip Nakşibendiyye'den Müceddidiyye ile Mevleviyye tarikatlarına mensup olmakla birlikte Nakşibendi şeyhi olarak faaliyet gösterdi. II. Mahmud devrinin önemli devlet adamları, âlim ve aydınları katında büyük bir nüfuza sahip oldu. Kendisine intisap eden Mehmed İffet, Mehmed Rıfkı, Halet Efendi, Pertev Paşa, Kethüdazade Arif, Şeyhülislam Turşucuzade Ahmed Muhtar bunlar arasında sayılabilir (Fatîn Davud, 2017: 189, 316).

Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, s. 294.

XIX. yüzyılda Mevlevî-Nakşî yakınlaşmasında önemli bir yeri olan Şeyh Ali Behcet Efendi, ölümüne kadar irşad faaliyetinde bulunarak tâliplere tefsir, hadis, fıkıh, Mesnevi ve Mektûbât okuttu (Günaydın, 2012: 9-15). Sadece dört kişiye (İbrahim Hayrânî, Mülkiye Nazırî Pertev Paşa, Ahmed Buharî Dergâhı şeyhi Rıfkı Efendi ve Hacı Ahmed) hilafet verdi. Büyük oğlu yetişinceye kadar halife olarak yerine İbrahim Hayrânî Efendi'yi bıraktı. Kabri Selimiye Camii haziresindedir (Azamat, 1989: 382-383; Mehmed Süreyya, 1999: 33; Hüseyin Vassâf, 2006: 193).

Ali Behcet Dede'nin vefatına halifelerinden olan Mülkiye Nâzırî Muhammed Saîd Pertev Paşa şu manzum tarihî yazmıştır:

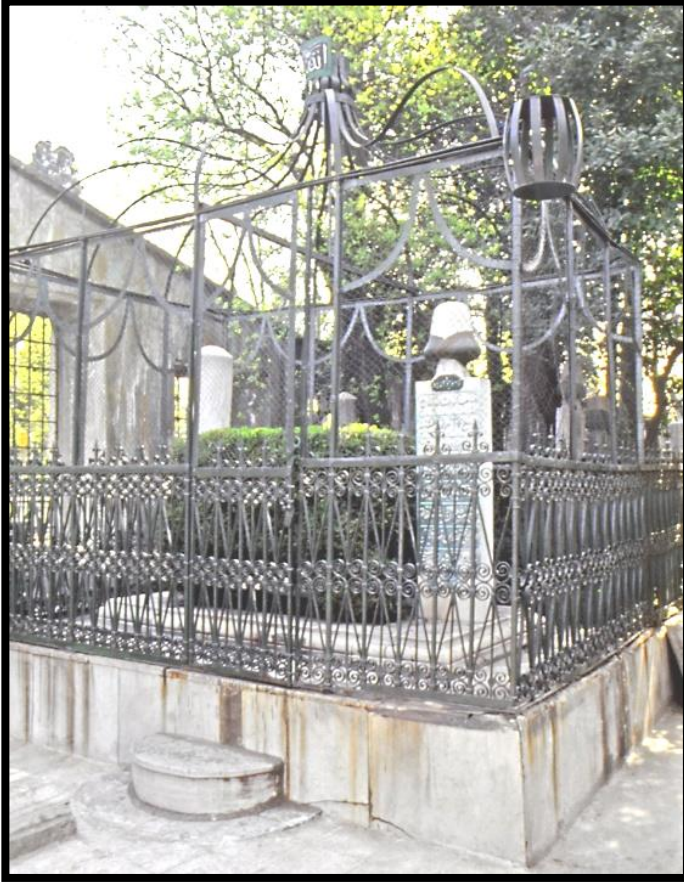
Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
 Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
 Cilt: 23 Sayı: 42 / Volume: 23 Issue: 42

*Ey olan muntazır-ı feth-i kilid-i esrâr
Dîde-i cânını kıl halka-i bâb-ı Behcet
Hâk-i dergâhı idüp sürme-i çeşm-i hak-bîn
Göresin nidüğünü feyz-i Cenâb-ı Behcet*

2 Cemaziye'l-Evvel 1238 (15 Ocak 1823)

(Çiçekçi Küçük) Selimiye Tekkesi Camii'nin avlu cümle kapısının hemen solunda, diğerlerinden daha büyük olan pencere Şeyh Ali Behçet Efendi'nin kabrine açılan bir niyaz penceresidir. Bu açıklığın üzerinde ta'lik hattı yine Yesârizâde'ye ait, adı geçen şeyhe ithaf edilmiş manzum bir kitâbe yer alır. Bu pencerenin solundaki ilk iki pencere, farklı boyutları ve mermer söveleriyle Ali Behçet Efendi'nin haleflerine ait mezarlara açılan tâli niyaz pencereleridir (Tarihi Eserleriyle Üsküdar, 2017: 167-169).

Beyaz benizli, uzun boylu, seyrek ve beyaz sakallı, sık kaşlı, gözleri ela diye tarif edilen Ali Behcet Efendi, daima sikke-i Mevlevî giyerler idi.

Ali Behcet Efendi'nin Üsküdar'daki Mezarı

Hüseyin Vassâf ve Bursalı Mehmed Tahir, Ali Behcet Efendi'nin *Risale-i Ubeydiyye-i Nakşibendiyye*, *Behcetü's-Sülûk*, *Sırrü'l- Mîâd*, *Terceme-i Hâl-i Ricâl-i Çiştîyye*, *Risâle-i Hâliyye ve Ruhâniyye*, *Divançe* ve *Vâridât-ı Kalbiyye* adlı eserleri olduğunu kaydetmektedir (Hüseyin Vassâf, İstanbul 1333/1915, c. 1, s. 47; Bursalı Mehmed Tahir, 1972: 63-64). Bunlardan, Nakşibendiyye'nin

sülûk usulünden bahseden ve kendisinin Nakşibendî-Mevlevî silsilesini veren *Risâle-i Ubeydiyye-i Nakşibendiyye* basılmıştır (İstanbul, 1260). Günümüz harfleriyle *Ubeydiye Risalesi* ismiyle yayımlanmıştır (Günaydın, 2012). Kendi el yazısıyla üç mektubu ve bir manzumesi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir.

Hüseyin Vassâf'ın gerek *Dîvân*'ında gerekse *Sefîne-i Evliyâ* adlı eserinde çok sevdiği ve şeyhim dediği Ali Behcet Efendi için muhabbetleri ve hüsn-i nazarları vardı. Onunla ilgili pek çok nükteli ifadeler kullanmış ve şiirler yazmıştır. Osmanzâde Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ* adlı eserinde yer alan aşağıdaki dörtlük o şiirlere bir örnektir:

Tarîkat Şeyh-i mümtâzı Ali Behcet Efendi'dir
Harîm-i sırr-ı pâk-i Mevlevî hem Nakşibendî'dir
Kemâl-i aşkla Vassâf'ı tebcîl eyler ol zâtı
Ferîd-i asr idi hem ârifânın ser-bülendidir (2006: II, 193)

Hüseyin Vassâf, aralarında kırk seneden fazla hukuk ve muhabbet bulunan Şeyh Hacı Ali Behçet Efendi ile Tâhir Ağa Dergâhı'nda sohbetinde bulunmuştur. Özellikle burada medfûn bulunan Şeyh Selahaddîn-i Uşşâkî nâmına âşıklara hizmet etmiştir. Kendisi Behçet Efendiyle aralarındaki muhabbeti “Tâhir Ağa Dergâhı Şeyhi el-Hâc Ali Behcet Efendi Hazretlerine” başlığıyla ithâf ettiği bir gazelinde şöyle dile getirmiştir:

Nakşibendî gülüdür Hazret-i şeyhim Behcet
Reh-i aşk bülbülüdür Hazret-i şeyhim Behcet
Bezm-i tevhîde verir neş'eyi hâlâtı ile
Aşk-ı Hak'la doludur Hazret-i şeyhim Behcet
Mazhar-ı zevk-i hakîkî olarak feyz-âver
Kâdirî Sünbülüdür Hazret-i şeyhim Behcet
Revnak-efzâ-yı dil ü cân-ı mürîdandır o
Gitdiği Hak yoludur Hazret-i şeyhim Behcet
Çok sever muhlisi Vassâf'ı ona meftûndur
Nakşibendî gülüdür Hazret-i şeyhim Behcet (Hüseyin Vassâf, 2012: 2-3, 38)

Ali Behcet Dede'nin neşesi ve muhabbetinin Hüseyin Vassâf'a yönelmesi vesilesiyle şair, *Dîvân*'ına onun şiirlerini de dâhil etmiş ve onları kendisine bir mükâfat olarak görmüştür:

*Vasf eder dil-dâr-ı aşkı bizlere Vassâf'ımız
Bildirir esrâr-ı aşkı bizlere Vassâf'ımız
Mest eder uşşâkı dâim cân-fezâ eş'âr ile
Gösterir ezhâr-ı aşkı bizlere Vassâf'ımız
Şems-i sâft-i ilâhîden kılıp ahz-ı ziyâ
Neşr eder envâr-ı aşkı bizlere Vassâf'ımız
Bende olmuş pîr Hüsâmeddîn'e Behcet sıdk ile
Medh eder hünkâr-ı aşkı bizlere Vassâf'ımız*

Behcet Dede'nin Bin Cana Bedel Kahvesi

Bu konunun ele alınmasına vesile olan sohbet, muhabbet ve nükte sebebi olarak unutulmaz sahnelere ışık tutan olay şöyle gerçekleşmiştir: “Bir gün Âsitâne-i Uşşâkîye’de hâl-i istirâhatda idik. İhvânımızdan ve şuarâdan Behcet Dede kahve pişirdi. Bizlere tevzî’ etdi. Pek güzel pişirilen kahvenin husûle getirdiği te’sîr üzerine: ‘Behcet Dede’nin kahvesi bin câna bedeldir’ dedim. Hoşuna gitdi. Ebyât-ı âtiyeyi irticâlen söyleyiverdi. Bir hâtıra olarak yazıyorum” (Hüseyin Vassâf, 2012: 76).

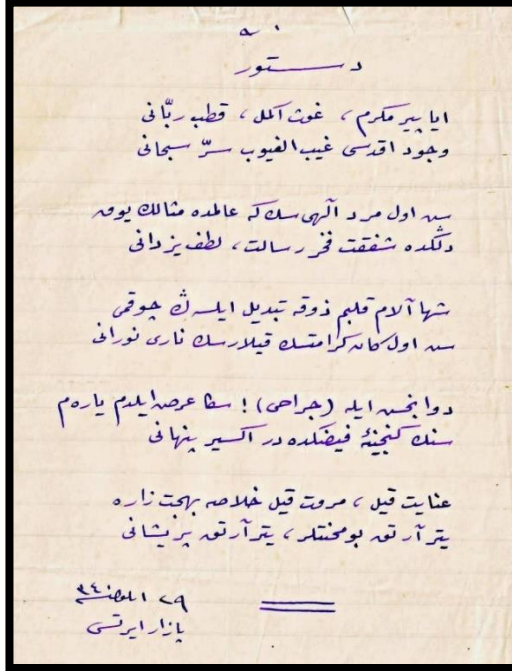
*“Behcet Dede'nin kahvesi bin câna bedeldir” Hüseyin Vassâf
Her katre-i feyz-âveri ummâna bedeldir
Erbâb-ı dile sor ne büyük kıymeti vardır
Üstünde köpük dürr ile mercâna bedeldir
Olmaz mı leziz pişmededir pîr ocağında
Vermez mi safâ bâde-i irfâna bedeldir
Vermezler ânın katresini âb-ı hayâta
Âşıklar için şerbet-i cânâna bedeldir
Vassâf ki bizim kahvemizi medh ede dâim
Behcet Dede bu en büyük ihsâna bedeldir*

Ali Behcet Dede'nin farklı tarikat ve meşreplerdeki kişilerle ünsiyet kurduğu, onlarla latif ve nükteli sohbetlere daldığı görülmektedir. Zarif kişiliği yanında izzet ve ikramı seven karaktere

sahiptir. Kendisinden yaşça büyük veya küçük her kimseye elleriyle kahve yapıp, dostlarına takdim etmesi şahsiyetinin hayata geçirilmiş hâlidir.

Hüseyin Vassâf Bey'in pek sevdiği Mehmed Şemseddîn Mısırî Hazretleri *Dildâr-ı Şemsî*'de Tâhir Ağa Dergâhı'ndaki bir hatırasını şu cümlelerle nakleder:

“(Fatih) Âşık Paşa’daki Tâhir Ağa Tekyesi’ne geldik. Meşâyih-ı Uşşâkiye’nin ser-bülendi Salâhî Efendi orada medfündür. Şeyhi Hacı Behçet Efendi ile evvelce Bursa’da görüşmüş idik. Kendisi Millet Kütübhânesinde hâfız-ı kütübdür. Fâzıl, ârif bir zâtdır. O gece cemiyetli idi. İstanbul’un en meşhûr zâkirleri geldi, neyzenler geldi, öyle bir muhabbet oldu ki tahatturu hâlâ zevkimi mucibdir. Âkıbet orada da semâ’a çıkmağa mecbûr oldum. Urefâ-yı Uşşâkiyye’den ve Uşşâk-ı Mısriyye’den Hüseyin Vassâf Bey’in o geceki hâli hâlâ gözümün önündedir. O’nun o geceki semâ’ı cübbe yırtık, kendinden geçmiş bir acâyib hâldi. Ne olmaz ki, zâkirler İstanbul’un fatihi, neyzenler öyle, sesler güzel, okunan nuût ve ilâhiyyât güzel. Şeyh Efendi’nin o tehâfütüyle birer birer urbâlarını çıkarıp tedricî tedricî ilerleyerek halka-i zikre girişi, -hiç yorgunluk ârız olmayarak gençleri çok geride bırakan harekâtıyla ‘Hayy Allah Hayy’ zikr-i şerifinde husûle gelen tecelliyât-ı âşıkâne hâlâ beni müteessir etmektedir. Şu satırları yazarken bile o aşkın semeresi gözlerimden çıkıyor, ağlıyorum. Hepimizi bir aşk istilâ edti. (Sene 1919)” (Mehmed Şemseddîn, 2010: 173)

Ali Behcet Efendi'nin Nûreddîn Cerrâhî'ye Yazdığı Şiiri

Ali Behcet Dede'nin şiirleri ne yazık ki farklı yerlerde ve dağınık olarak bulunmaktadır. Kendi el yazısıyla kaleme aldığı şiirlerinden birisi de Nûreddîn Cerrâhî için yazılmış olan bir manzumesidir. Şair, onun ruhaniyetinden inayet ve mürüvvet dilemektedir. Elimizde ne yazık ki, *Sefîne-i Evliyâ* ve *Son Asır Osmanlı Şairleri* adlı eserlerde kaydedilenlerin dışında tek eseri, Nûreddîn Cerrâhî Âsitânesi son postnişini Fahreddîn Efendi'nin kişisel evrakı arasında bulduğumuz Hazret-i Pîr Muhammed Nûreddîn Cerrâhî hakkında yazılmış olan kasideleridir. Hüseyin Vassâf Uşşâkî Hazretleri, Behçet Dede'nin pek çok manzumesini mahlas kaydetmeden söylediğini ve bu sebeple eş'ârının karmaşık ve perişan bir hâlde çeşitli ellerde bulunduğunu kaydediyor. Bu şiirlerinden birisi de Hazret-i Pîr'e

bağlılığı satırlarında buram buram kokan bir nutk-ı şerifidir (Nûreddîn el-Cerrâhî, 2012: 107).

*Eyâ pîr-i mükerrem gavs-i ekmele kutb-ı Rabbânî
Vücûd-ı akdesi gaybe'l-guyûb-ı sırr-ı Sübhânî
Sen ol merd-i ilâhîsin ki âlemde misâlin yok
Dilinde şefkat-i fahr-i risâlet lutf-ı Yezdânî
Şehâ âlâm-ı kalbim zevke tebdîl eylesen çok mu
Sen ol kân-ı kerâmetsin kıarsın nârı nûrânî
Devâ bahşeyle Cerrâhî sana arzyledim yârem
Senin gencîne-i feyzindedir iksîr-i pinhânî
Înâyet kıl müriüvvet kıl hülsâ Behçet-i zâre
Yeter artık bu mihnetler yeter artık perîşânî*

Behcet Dede'nin Canlara Şifa Manzumesi

Ali Behcet Dede'nin pek çok tarikatın şartlarını yerine getirip, icazet alması ve kişiliğindeki güzellik, yaşadığı dönemde çok sevilip sayılmasına vesile olmuştur. Aslında ondaki tasavvufî coşku ve vahdet-i vücud anlayışındaki samimiyetin tezahürü olarak şiirlerindeki ilahî aşk bir parıltı gibi dikkatleri üzerine çeker. Zaman zaman rind ve zahid tiplerinin çekişmesi şiirlerinde hissedilir. Tabii ki aşktan habersiz vaiz ve zahidlere ağır eleştirisi vardır. Ali Behcet Efendi şiirlerinde “Behcet” ve “Behcet Dede” mahlaslarını kullanmıştır.

Dağınık bir hâlde farklı belge ve kaynaklarda bahsi geçen şiirlerinin önemli bir kısmının toplandığı bu incelemede *Dîvân-ı Vassâf*'ta geçen Ali Behcet Efendi ile ilgili şiirlerin tamamı buraya dâhil edilmemiştir.¹

¹ Ali Behcet Efendi, *Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Marmara İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi no. 250.

1- Destûr yâ Hazret-i Pîr:

Yâ Rab nedir bu âlem
Âsâr içinde âsâr
Hayrân hüsn-i âdem
Gülzâr içinde gülzâr

*

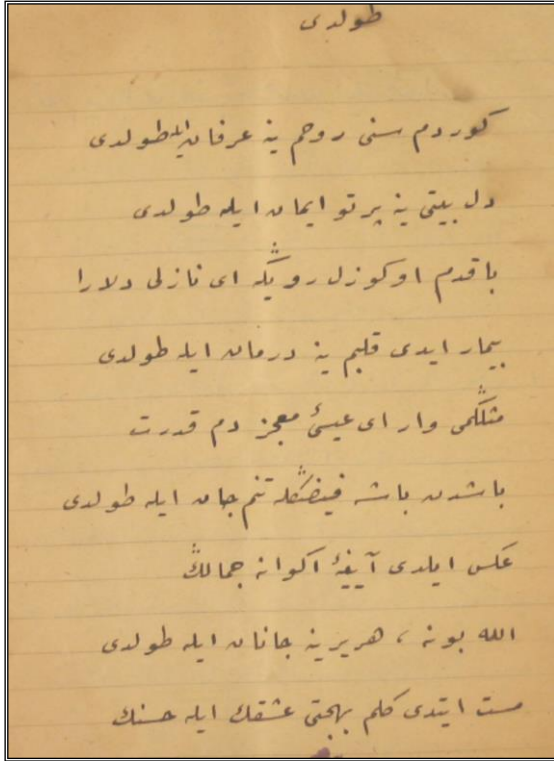
Kılmakda kalbi hayrân
Her zerre mihr-i tâbân
Mir'ât-i pâk-i cânân
Envâr içinde envâr

*

Giymiş ser-â-ser eşyâ
Hep [ol] câma tecellâ
Her katre ayn-ı deryâ
Ebhâr içinde ebhâr

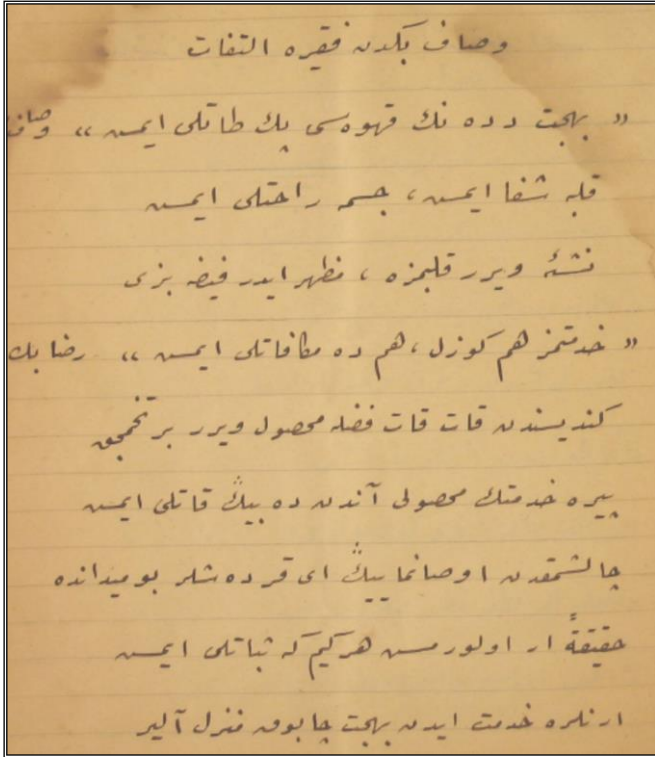
*

Bezm-i fenâ-yı kesret
Olmuş diyâr-ı vahdet
Behcet bu ne hakikat
Esrâr içinde esrâr

2- Toldı (Doldu)

Gördüm seni rûhum yine irfân toldı
Dil beyti yine pertev-i îmân ile toldı
Bakdum o güzel rûyuna ey nazlı dilârâ
Bîmâr idi kalbim yine dermân ile toldı
Mislün mi var ey İsî-i mu'ciz-dem-i kudret
Başdan başa feyzünle tenüm cân ile toldı
Aks eyledi âyîne-i ekvâna cemâlün
Allah bu ne her yerine cânân ile toldı
Mest itdi gülüm **Behcet**'i aşkın ile hüsnün
Kalbim yine bak cezbe-i Rahmân ile toldı

3- Vassâf Beğ'den Fakîre İltifât

“Behcet dedenin kahvesi pek tatlı imiş” Vassâf Beğ

Kalbe şifâ imiş cisme râhâtlı imiş

Neş'e virür kalbimize mazhar ider feyze bizi

“Hidmetimiz hem güzel hem de mükâfâtlı imiş” Rızâ Beğ

Kendisinden kat kat fazla mahsûl virür tohumcuk

Pîre hidmetün mahsûli andan da bin katlı imiş

Çalışmaktan usanmayın ey kardeşler bu meydânda

Hakîkaten er olurmuş her kim ki sebâtlı imiş

Erenlere hidmet iden **Behcet** çabuk menzil alır

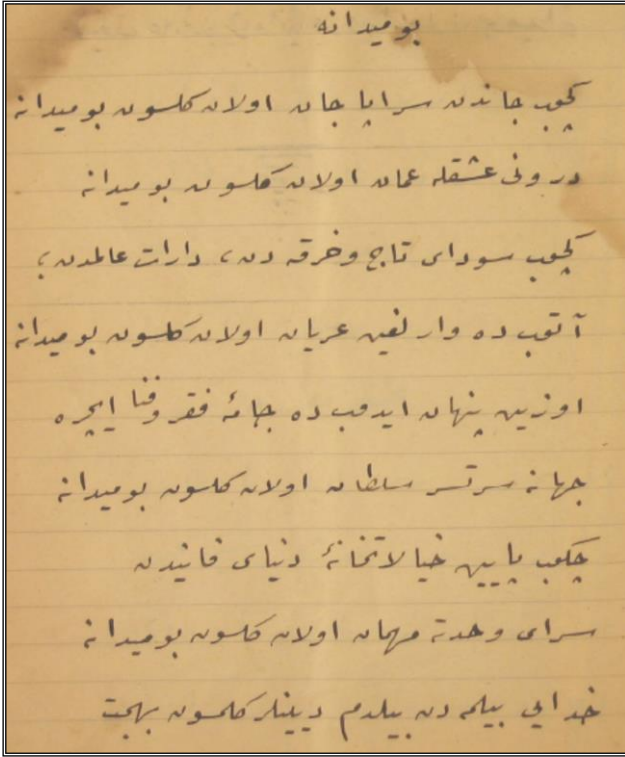
Hidmetsizler yaya gider hidmet iden atlı imiş

4- Cevâb

Nûş idenler kahvemiz bulsun şifâ
Dest-i gamdan içmesün zehr-i cefâ
Gelmesün hiç keyfine bir dem halel
Kalbi bulsun zevk-i vahdetle safâ
Dâimâ tutsun erenler destini
Her iki âlemde görsün vefâ
Hâsılı her lutfâ mazhar kıl sun Hak
Şâfi' i olsun Muhammed Mustafâ
Dâimâ eyle duâ **Behcet Dede**
Şimdilik bu nutkıla kıl iktifâ

5-Yâdigâr-ı Vassâf'a Karşı Arz-ı Teşekkür

Hazret-i Vassâf bize bir hâme ihsân eyledi
Kıldı memnûn kalbimi lebrîz-i şükrân eyledi
Yâdigâr'ı bî-bahâdur bence kim sorsa derim
Ol kerem-kârın fakîri mâlik-i kân eyledi
Vâridât-ı tab'im artar sâyesinde dem-be-dem
Kıldı teşvîk katre-i nâ-çizi ummân eyledi
Her ne yazdımsa anundur medhe şâyân ancak o
Ol güneşdir kim beni bir mâh-ı irfân eyledi
Öyle âlî şârin **Behcet** gibi bir kemtere
İltifâtı doğrusu dünyâyı hayrân eyledi

6-Bu Meydâna

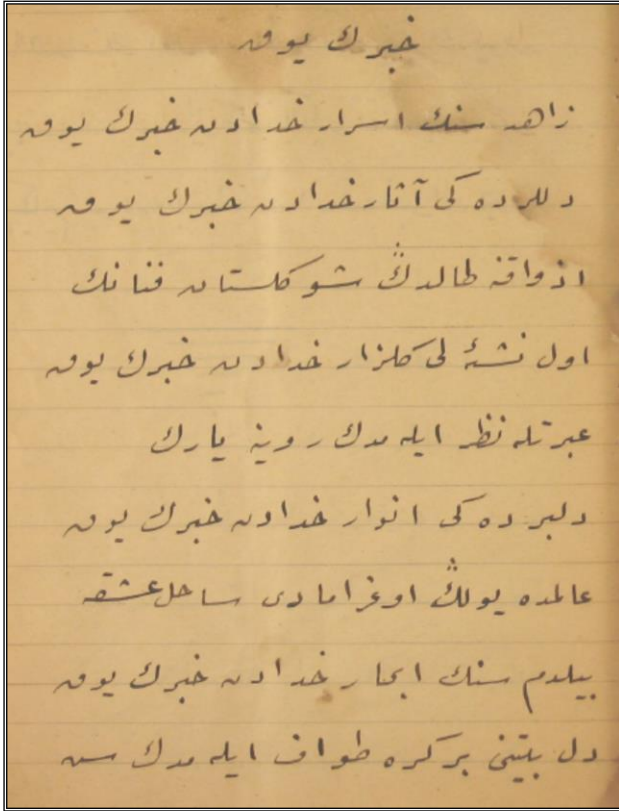
Geçüp cândan ser-â-pâ cân olan gelsün bu meydâna
Derûnî aşkla ummân olan gelsün bu meydâna
Geçüp sevdâ-yı tâc u hırkadan dârât-ı âlemde
Atup da varlığın uryân olan gelsün bu meydâna
Özin pinhân idüp de câme-i fakr u fenâ içre
Cihâna ser-te-ser sultân olan gelsün bu meydâna
Çeküp pâyn hayâlât-nümâne-i dünyâ-yı fânîden
Serây-ı vahdete mihmân olan gelsün bu meydâna
Hudâyı bilmeden bildüm diyenler gelsün **Behcet**
Hakikat ârif-i Yezdân olan gelsün bu meydâna

7- Mü'min Tapar, Kâfir Tapar

*Ol büt-i nâzânıma mü'min tapar kâfir tapar
Düşmen-i îmânıma mü'min tapar kâfir tapar
Seyr idenler zülfini bağlar turur zünnâr-ı aşk
[Esrâr]-ı devrânıma mü'min tapar kâfir tapar
[Âlemi] âteş-perest-i aşkı kılmış ol perî
Âteş-i sûzânıma mü'min tapar kâfir tapar
[Hürî] Yûsuf hüsnüne nisbetle bir şey mi aceb
[Âteş]-i hûbânıma mü'min tapar kâfir tapar
[Öyle] Fir'avn-ı letâfet kim gören hayrân olur
Ol güzel sultânıma mü'min tapar kâfir tapar
Behcetâ zâhid bu sırrı anlamaz hiddetlenir
Hâsılı cânânıma mü'min tapar kâfir tapar*

8- Değişmez

*Üftâdelerin derdini dermâna değişmez
Dildâdelerin vaslını bin cânâna değişmez
Ey nazlı perî küfr-i siyâh olsa da zülfün
Âşıkların ânı pertev-i îmâna değişmez
Ruhsâr-ı latîfnde olan nokta-i hâli
Erbâb-ı kemâl nüsha-i Kur'âna değişmez
Her kim ki olur mâil-i envâr-ı cemâlin
Zill-ı tenini şems-i dırâhşâna değişmez
Âlemde bu **Behcet** kulun ey nazlı dilârâ
Benden olalı kendini sultâna değişmez*

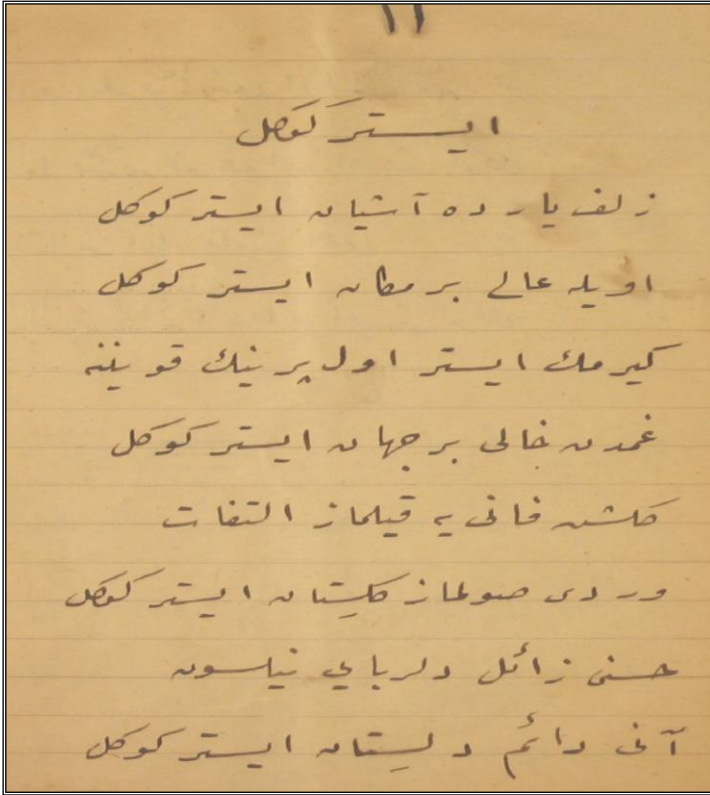
9- *Haberin Yok*

*Zâhid senin esrâr-ı Hudâdan haberin yok
Dillerdeki âsâr-ı Hudâdan haberin yok
Ezvâkına taldın şu gülistân-ı fenânın
Ol neş'eli gülzâr-ı Hudâdan haberin yok
İbretle nazar eylemedin rûyına yârin
Dilberdeki envâr-ı Hudâdan haberin yok
Âlemde yolun uğramadı sâhil-i aşka
Bildim senin ebhâr-ı Hudâdan haberin yok*

*Dil beytini bir kerre tavâf eylemedin sen
Zâhid senin ol dâr-ı Hudâdan haberin yok
Behcet Dede dir sanma geçer nakd-i ibâdet
Bil kim bunu bâzâr-ı Hudâdan haberin yok*

10- İmiş

*Derd-i aşkın derdlere dermân imiş
Terk-i cân uğrunda kesb-i cân imiş
Kaldı nâdân bildiğinden geçmeyen
Virdiğin ilme bedel irfân imiş
Târik-i mâl-ı cihânın bulduğu
Ser-te-ser cevher tolu bir kân imiş
Katresinden geçmeyen itdi zarar
Katreye çünkü bedel ummân imiş
Bilmeyen **Behcet** bizi vîrân sanır
Zâhiren ma'mûr olan vîrân imiş*

11- İster Gönül

Zülf-i yârda âşiyân ister gönül
Öyle âlî bir mekân ister gönül
Girmek ister ol perînin koynuna
Gamdan hâlî bir cihân ister ister gönül
Gülşen-i fânîye kılmaz iltifât
Verdi solmaz gülistân ister gönül
Hüsni zâil dil-rubâyı neylesün
Ânı dâim dil-sitân ister gönül
Cân u dilden âşık olmuş Hâlika

*Sanma başka nev-civân ister gönül
Âsitâne eyle **Behcet** ilticâ
Öyle bir dâru'l-emân ister gönül*

12- [Dîvânedir]

*Bak şu vâiz ehl-i aşka saldıran dîvânedir
Yokdur hiç nutkunda ma'nâ sözleri efsânedir
Her ne yapsa ehl-i dil bî-çâreyi ma'zûr görür
Kendini bilmez şarâb-ı zühhd ile mestânedir
Medh ider hem cenneti hem gitme dir meyhâneye
Var ise dünyâda cennet şübhesiz meyhânedir
Vasf ider hûrânı hem de sevme dir [ol] dilberi
Var ise dünyâda hûrî dilber-i şûhânedir
Zâhid-i hod-bîn bizi bilmem neden ahkar görür
Hâke de düşse yine dürdâneler dürdânedir
Mürşid-i kâmilden almış mâye-i feyz-i kemâl
Öyle şâirdir ki **Behcet** [her] sözi şâhânedir*

Netice itibarıyla Ali Behcet Dede, tasavvuf ve edebiyat tarihimizde zarafet, letafet, nükte ve derin bir muhabbetle yâd edilen, çok sevilen kişilerinden birisidir. Özellikle Mehmed Şemseddin ve Hüseyin Vassâf onu samimi ve içli duygularla anmış, eserlerinde bu sevgiyi belirtmişlerdir. Erenlere hizmet etmeyi seyr ü sülûkta vahdete ulaşmanın, menzile hızlı kavuşmanın bir yolu olarak kabul eden Ali Behcet, şiirleri ile de gönüllere deva olmuştur.

O dönemlerde yaşayan “Behcet” ismini ve mahlasını taşıyan şair, mutasavvıf, tabib sayısı çok olduğu için bunların hayatı bazı kaynaklarda karışık bir şekilde verilmiştir.

Bilgi Notu

Makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

Ali Behcet Efendi. *Eş'âr*. İstanbul Üniversitesi Marmara İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi. Yazmalar. No. 250.

Azamat, N. (1989). Ali Behcet Efendi. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* içinde (382-383. ss.), 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Batıslam, H. D. (2013). Divan Edebiyatında latife ve hezl. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 229-242.

Bursalı Mehmed Tahir (1972). *Osmanlı Müellifleri I*. Meral Yayınevi.

Fatîn Davud (2017). *Hâtimetü'l-eş'âr (Fatin Tezkiresi)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Nüreddîn el-Cerrâhî (2012). *Güldeste-i Hazret-i Nüreddîn el-Cerrâhî*. Meşk Derneği Yayınları.

Günaydın, Y. T. (2012). *Ubeydiye risalesi*. Büyüyenay Yayınları.

Hüseyin Vassâf (2012). *Dîvân-ı Vassâf*. Kitabevi.

Hüseyin Vassâf. *Sefîne-i evliyâ*. Süleymaniye Kütüphanesi. Yazma Bağışlar. No. 2306, 294.

Hüseyin Vassâf (2000). *Sefîne-i evliyâ II*. (Çev: M. Akkuş, Ali Yılmaz), Kitabevi.

Levend, A. S. (1971). Divan Edebiyatında gülmece ve yergi (hezl ve hecv). *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* içinde (37-45. ss.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Mehmed Süreyya (1999). *Sicill-i Osmanî II*. Sebil Neşriyat.

Mehmed Şemseddîn (2010). *Niyâzî-i Mısrî'nin izinde bir ömür seyahat (Dildâr-ı Şemsî)*. Dergâh Yayınları.

Öcalan, H. B. (2018). Mehmed Emin Kerkükî ve Emîniye Dergâhı Vakfîyesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(34), 215-231.

Solmaz, S. (2011). 16. asır şu'arâ tezkirelerinde nükte. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 17-32.

Tarihi Eserleriyle Üsküdar (2017). Üsküdar Belediyesi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

In Turkish literature, apart from the works of the poets, there were also memories full of pleasant jokes, jokes and consultations and literary situations that would make them smile during their lives. During a conversation or on the occasion of a poem, he created conversations that could leave a mark in the history of literature and poems related to the subject. Gentle and witty utterances that make the reader or listener smile have survived to the present day as interesting pages of Sufi culture. Meeting the events in daily life, at least with a smile, can be considered as a necessity of life. This requirement is, in fact, a manifestation of his outlook on life. On the other side of this manifestation, there are other elements such as sadness, patience and trust. All of these reveal the philosophy of life of man. The way to meet the events with a smile is through humor.

Ali Behcet Efendi is one of the important sufis and poets. Ali Behcet bin Ebî Bekr bin Hasan bin Huseyn, the poet, who is known by his tagline, was born in 1140/ 22 October 1727 in Konya. His father's name is Abu Bakr and his grandfather is Hasan Efendi. Ali Behcet Efendi received his first education from his grandfather Hasan Efendi, who was one of the scholars of the time. Later, he took lessons from Karamanlı Abdullah and Abdussamed Efendi. Behcet Dede, who completed these trainings, went to Afyonkarahisar and read the works of Sufism from Mehmed Alaaddin Çelebi, who was the head of the Divane Mehmed Çelebi Lodge.

It is seen that Ali Behcet Dede established contact with people from different sects and dispositions and engaged in pleasant and witty conversations with them. In addition to his elegant personality, he has a character that loves honor and hospitality. Making coffee with his hands to anyone older or younger than him and presenting it to his friends is the realization of his personality.

Ali Behcet Dede's fulfillment of the conditions of many sects, getting ratification and the beauty in his personality; He was loved and respected during his lifetime. In fact, as a manifestation of his mystical enthusiasm and sincerity in his understanding of unity of existence, the divine love in his poems draws attention like a glow. From time to time, the conflict between rind and zahid types is felt in his poems. Of course, he has a heavy criticism of preachers and ascetics who are unaware of love. Ali Behcet Efendi used the pseudonyms "Behcet" and "Behcet Dede" in his poems.

In this study, in which a significant part of his poems, which are mentioned in different documents and sources in a scattered form, are collected; All of the poems about Ali Behcet Efendi in Divan-ı Vassaf are not included here.

As a result, Ali Behcet Dede; He is one of the most loved people in our history of mysticism and literature, who is remembered with grace, wit and deep affection. Especially Mehmed Semseddin and Huseyin Vassaf; they commemorated him with sincere and sincere feelings and wrote this love in their works. Ali Behcet, who accepted serving the saints as a way to reach unity in cruising and to reach the distance quickly, also became a cure for hearts with his poems.